
Kovács katáng Ferenc

Kortárs dán irodalom

Van remény?

A műfajok - a regény, a novella, a vers - között elmosódott a határ. Ahol korábban biztosak lehettünk egy adott stílus, forma, téma kereteit illetően, ott ma már csak elmosódott körvonalakat találunk. Kődös a határ a faktum és a fikció között, új kifejezés született: faksió. Egy és ugyanazon művön belül keveredik a patetikus, a komikus, a poétikus, a cinikus. Az archaikus beszédbe a szleng, a *gyerekszáj* s a rap vegyül. A műfajkeveredés komoly gondot okoz a könyvtáraknak, nem tudják eldönteni, hogy egyes műveket milyen kategóriába soroljanak. Dániában, a kétezres évek nagy irodalmi kavalkádjában mégis nyakon csíphető néhány követhető irány:

- az amatőrizmusból a professzionalizmus felé
- a mikroszkópikus minimalizmusból a makroszkópikus pluralizmusba
- az absztraktból a konkrétba
- a lírából a prózába
- a minimalista prózából a regénybe
- a kisregényből az epikusan áradó nagyregénybe.

A megszületett hibridszövegek az új képi látásmód, a mindent eluraló média, az információtechnológia teremtette újabb és újabb csatornák hatásai alatt állnak.

Új írók bukkannak föl, egyre fiatalabbak, jó fellépésűek, fotogének, nagy számban nők, többségükben profik, vagyis irodalomszakos egyetemi vagy íróiskolai végzettséggel. Mások, a korábbi írónemzedékek tagjai megújult erővel és esetleg új stílusban, friss művekkel jelentkeznek. S hogy a sokszínűséget példákkal is alátámasz-
szuk, álljon itt néhány beszédes, műfajt jelölő alcím:

Lars Frost: *Smukke biler efter krigen* (Csodás autók a háború után, 2004) "Csattanós nagyregény";

Preben Major Sørensen *Øksens tid* (A balta ideje, 2002) "Leckék"; Jens Blendstrup: *Kvinde adskilt i hoveddele*, 2003 "prózaszövegek egy képsorozathoz";

Pia Juul: *Adresser* (Címek, 2002) "Jegyzetek egy címjegyzékből";

Katrine Marie Guldager: *Ankomst, Husumgade* (Husum utca, végállomás, 2001) "Költemény".

Ez utóbbi alcím látszik a legnyilvánvalóbbnak, habár nem tudhatjuk, hogy a szerző a kötetben szereplő szöveg versformájára avagy a történetek valótlan, "költött" voltára vagy éppenséggel, némi bizonytalanságot keltve, mindkettőre utal az alcímmel.

Nem tudni, hogy Helle Helle 2000-ben megjelent kötetének (*Biler og dyr/Autók és állatok*) egyik írása (*A munkám*) mennyire lehet jellemző a kétezres évek dán alkotóművészeire, de annyi bizonyosan kiderül, hogy az alkotás az új évezredben sem csupán játék és szórakozás...

"Szinte pótolhatatlan a munkámban. Pótolhatatlan vagyok. Nem sok olyan munka létezik, ami pótolhatatlanabb, mint az enyém. Ráadásul nagyon nehéz. Elismerten nehéz. Minden erőmet beleadom. Az összes energiám felemészti. Olvasgatok, lapozgatok, kézfejemmel eltakarom, nehogy kifigyeljenek. Borzasztóan nehéz. Sokan fel sem tudják fogni, hogy mennyire fáraszt. Gyakran kell pihenőt tartanom. Kávézom, ülök és szemlélődöm. Nem szórakozásból teszem."

Jan Sonnergaard

NETTO és fakta

Valaha voltak barátaim, és egyikőjük minduntalan ugyanazt a történetet mesélte. Volt sorkatona, és mindig arról a nagyszerű őrmesterről mesélt, aki annyira csodálatosan bunkó volt, hogy az ember nem hitt a fülének. Már az első nap elkezdte a bakák megalázását. Azt kérdezte:

- Kinek van érettségije? – és miután négyen vagy öten feltették a kezüket, vagy kiléptek, vagy mi a nyavalya, amit ott csinálnak, azt mondta:

- Nahát, milyen tehetségesek vagytok! Mostantól ti takarítjátok majd a klotyókat...

Ennek a barátomnak, mint egy makacs kisgyerekeknek, az volt a mániája, hogy újra meg újra elmesélte ezt a történetet. És mikor megkérdeztem, miért éppen ezt a sztorit tartja olyan egyedülállóan mulatságosnak, valami olyasmit szokott válaszolni, hogy jó, ha van, aki hülyekre teszi azokat, akik „azt hiszik, hogy valakik”. Ahányszor csak hallottam ezt a hülye sztoriját, mindig arra gondoltam, hogy az kellene már végre, hogy mást tegyenek helyre, mégpedig azt az őrmestert, aki szerintem igenis azt hitte, hogy ő „valaki”. De úgy rémlik, hogy ezt a poént valahogy sose sikerült elszütnöm. Mégpedig azért nem, mert soha semmit sem tudunk elszütni, sem ebben a konkrét esetben a volt katonai ismerősömmel, sem úgy egyébként. Ugyanis csak egy, legfeljebb két lehetőséget kapunk, ha egyáltalán, és akkor sem olyat, amelyet szeretnénk volna. Ha pedig választ kapunk, tuti, hogy egyáltalán nem arra, amit kérdeztünk. Ha valami értelmeset akarsz megtudni, akkor a pokolba is, menj klotyót takarítani!

És nem azért, mint ha nem kapnék válaszokat – rengeteg választ kapok, a leveles részen át minden szombaton, és szerdán, és amúgy egész héten teljesen kiszámíthatatlan időpontokban: vásárlásra hívó reklámok és Direct Mail, ajánlatok nagy kedvezményekről, ha postán megrendelek fél disznót vagy egész birkát. Szenzációsan olcsó közfogyasztási cikkekről a Fredrikssund utcai vagy Bispebjerg-i üzletektől. Ajánlatok fura sorsjátékokon való részvételre („Jó hírünk van az Ön számára, Jesper Nielsen Úr! Részt vehet a Det Bedste nyereménysorsolásának harmadik, döntő fordulójában. A fődíjak értéke 1740000 korona!”), vagy felhívások mindenféle előfizetésre. Kiváltképp a hónap első napja körül, amikor megérkezik a munkanélküli segély.

Nyomatványok ömlenek be felszólítással, hogy ezt vagy azt csináljam, és csak azért küldik ezeket, mert tudják, hogy errefelé *mindenben* hiányt szenvedünk. Feltételezik, hogy bármit megtennék, hogy kikerüljek társadalmi és pszichológiai gettóból. És igazuk van. Csupa olyasmi, amit nagy ívben kerülnék a francba, ha a dolgozó felsőosztályhoz tartoznék, fix fizetéssel, takarékbetéttel, nyugdíjjal és biztos állással, meg mi minden egyébbel, ami azoknak van. És hát határo-

zottan nem ez a helyzet, nincs egy rohadt vasam sem, semmim. Abszolút semmim.

Időnként magam elé képzelem Dánia térképét. A kifinomultat és értelmeset Nordsjællandon reklámozzák, a hasznosat Jyllandon, a szórakoztatót Fynen, és a sok szart... azt itt próbálják meg eladni. „Nyerdj egy millió koronát és kapj egy ingyen órát az Állami Óriás Sorsjátékon!”

Csak ki kell nézni az ablakon, és tudni lehet, hogy itt veszve minden remény. Az ember ihat sört az utcán, vagy kiabálhat a parkban ülve, és kész. És az üzletemberek tudják, hogy errefelé senkinek sincsen módja másra költeni, mint a legszükségesebbre a NETTO-ban, az Aldiban és a *fakta*-ban, és mi is a nevük azoknak a többi gusztustalan szar üzleteknek?

Csak úgy dőlnek a szórólapok, és szinte mindig OLCSÓ. Mindig OLCSÓ, és mindig lehet SPÓROLNI. És az ISO üzletlánc bizonyára pont nekem és az enyéimnek találta ki szlogenjét, mikor azt írja hirdetéseiben és okádékzöld nejlonzacskóin, hogy „JÓ, JOBB, LEGOLCSÓBB”. Az olcsó szarokról szóló kampányaiknak épp *mi* vagyunk a célpontjai, ugyanis ki az ördög más álmodna arról, hogy ilyen rossz élelmiszereket vegyen, ilyen ocsmány ruhát, és egyáltalán ilyen silány árut...

Bár úgy néz ki, lehet, hogy nem *mi* vagyunk az egyetlenek, hiszen akad elég sok tisztességes ember is, aki azzal kérkedik, hogy *ők* is vesznek szemetet. És néha azt hinné az ember, hogy az egész *nemzetet* spórolási láz kerítette hatalmába, mikor még egy olyan nemes és tiszteltreméltó seggfej, mint Schlüter is be találta egyszer vallani, hogy jár a NETTO-ba. A „változatosság kedvéért”, ugyebár. És lehet, hogy igaz, hogy jót tesz időnként szart venni, de tagadhatatlanul más lesz a helyzet, ha az ember rákényszerül, hogy *minden egyes áldott nap* szart egyen, és csak szart.

És amúgy más a helyzet. Valójában senki sem szereti a rossz árut. A többiek csak hébe-hóba veszik. De *mi kénytelenek* vagyunk. Csak minket sújt igazán. A többiek csak játszanak, de nekünk ez halál komoly. Minden nap. Félig rohadt zöltség a NETTO-ból, öreg hús egy tízesért a *fakta*-ból vagy a Fötex-ből, és majonézsaláta tele zsírral, adalékanya-

gokkal, színezékkal és tartósítószerrel a Brugs-ből. Szar. Nap nap után, és igazán a munkanélküli segély kifizetése előtti utolsó két hét az elviselhetetlen. Tizennégy nap, amikor olcsó cikóriakávét veszek és félkész ételen vagy Daddy csirkéjén élek, 15 évig garantált tartós kenyéren, vagy konzerv baked beans-en és szalonnán, amin csak 5 mm a hús, a többi zsír, s csak annyira fehér, mint a kukac.

És ketrecben élő tyúk tojta tojáson, nyolc korona fél tucatja.

És ez így megy mióta csak az eszemet tudom. Elseje körül utalják át a pénzt, és akkor következik pár nap, amikor majdnem tisztességesen tudok élni, viszonylag friss húst venni, és még nem teljesen rohadt zöldséget. És minden alkalommal azt képelem, hogy *mostantól* minden újra jó lesz, *mostantól* már nem süppedek olyan mélyre a mocsárban, és okom van egy kicsit ünnepelni. Csak kicsit.

De az eksztázis sosem tart tovább néhány napnál – aztán bezár a kassza, szortírozom a számlákat, és sosem tudom őket egyszerre kifizetni. Így jön a részletfizetés, a halasztás, és a hónap hátralevő része a diszkont üzletek zsíros ételeinek és Harboe vagy Maribo olcsó söreinek jegyében telik. Ha eleget iszik belőlük az ember, alaposan be is rúghat. De utólag fizetheti is az árát, kegyetlenül rosszul lesz. Ott erjed és növekszik a gyomorban, mint valami folyékony daganat. És néha hasmenést okoznak, és akkor az ember folyton rohanhat a vécére kiszarni a rosszul erjedt folyadékot.

És nem ez a gond, hiszen a rendes sörök – Tuborg, Faxe vagy Carlsberg – természetesen ugyancsak megölnének. Csak éppen sokkal kellemesebben. Mindig is jobban szerettem volna szívbénulásban meghalni, mint attól, hogy kilyukad a gyomrom. De a szívbénulás a jómódúak betegsége, nem a magamfajtáé. Ha az alja népnek halnia kell, hát haljon fájdalmas halált!

Ha egyszer kitör rajtam a betegség, meggyőződésem, hogy a lehető legrosszabb kezelésben lesz részem. Egy filózó orvos majd kiszámolja, hogy esetemben a kezelés pazarlás, hiszen annak alapján, ahogy az életminőség-ürlapomat kitöltöttem, egyértelmű, hogy nincs már túl sok igazán szép órám hátra, és ha a kórháznak választania kell két élet között – az egyik jó, a másik rossz kilátásokkal –, akkor a Kórháznak ter-

mészetelesen a jó kilátásokkal rendelkezőt kell választania. Elvégre korlátozottak a források.

Így, miközben tudom, hogy sosem fogok új vesét, májat vagy tüdőt kapni, mindent tudatosan folytatok, és az életvitelem garantálja, hogy egyszer majd valóban *szükségem lesz* arra a szervátültetésre, amelyet úgysem hagynak jóvá. Szép kis látvány lesz, mikor egy nap ott állnak majd fölöttem a szakemberek és vizsgálják, aztán cirkalmas szófordulatokban közlik, hogy „NEM”. És amikor „nem”-et mondanak, nem a kis fukar haszonerőlcsök alapján indokolják majd meg, hanem valami egészen mással, szakmai okokkal. Amikor aláírják halálos ítéletemet, nem filozófiai, hanem orvosi érveket hoznak majd föl. 20 kiló túlsúlyom van, mondják majd talán. És tény, hogy 20 kilóval többet nyomok a kelleténél, ha nem egyenesen 30-cal – de aztán megint ott a gond, hogy hogyan is kerülhetném el ezt a bizonyos 30 kiló fölösleget. Napjaink szegényei éhezni éppen nem éheznek, hiszen még a segélyből is futja májasra, húskolbászra és mérgező kenyérre, meg eszméletlenül magas zsírtartalmú, öreg húsrá.

Arra mindig futja, hogy az ember naponta egyen valamit, de arra sosem, hogy valami *rendeset* egyen. Hulladéktermékre futja, ad libitum, és atrazinos burgonyára, meg szalmonellás csirkére és hőkezelt felvágottra. Épp arra futja, amit senki más nem hajlandó megenni – és a súlyom csak egyre nő. Biztos csak néhány év, és allergiás is leszek. Először kirekesztenek, majd tönkretesznek, végül hulladékgyűjtő konténerekké válunk. Tíz millió légy nem tévedhet. Egyél szart!

A SuperBrugs mostanság bukott le egyik trükkjével. Három különböző baromfisalátát hirdettek: „házi”, „light” és „luxus” változatot. Egy fogyasztóvédelmi csoport tesztelte a salátákat, és pontosan ugyanannyi hús, spárga, gomba, illetve majonéz volt bennük. Teljesen azonosak voltak.

Mikor szembesítették a vizsgálat eredményével, a SuperBrugs sajnálta, röstellte a dolgot, és ígérte, változtat a helyzeten. Változtatott is. Csökkentette a hústartalmat a nem „luxus” salátákban – így a legdrágább saláta tagadhatatlanul jobb a másik kettőnél. Amelyek még rosszabbak lettek.

A méreglerakatok csak duzzadnak szivacsos testemben, és semmit

sem tehetek. Semmit. Lassanként olyan súlyossá vált a helyzet, hogy már együttérzést keltek, és nem is ritka, hogy hirtelen mások együttérzésével szembesülök, miután ugyanolyan hirtelenséggel kedvük támadt *jónak* lenni.

Mint amikor most télen Mariannéval találkoztam. Időtlen idők óta először merészkedtem ki apró, klausztrófobikus lakásomból, és persze az volt az első, hogy Mariannéval futottam össze az utcán. Felhagyott a jónapot köszönéssel, ezért inkább így szólt:

- Szerezted munkát?

Természetesen nem. A dolognak ugyanis az a mechanizmusa, hogy önmagában diszkvalifikál az, ha mások már diszkvalifikáltak, és persze senki sem akar olyasvalakit alkalmazni, aki hat évig szinte megszakitás nélkül munkanélküli volt. Úgyhogy természetesen nem.

- Ne szomorkodj emiatt – mondta édesen – lehet, hogy van munkám a számodra. Ráadásul feketén.

Felajánlotta, hogy takaríthatok Allerødben a nagybácsijánál, egy finom, előkelő úrnál. Azon fáradozott, hogy jó embernek tűnjön, és a vicc az, hogy annyira szorult helyzetben voltam, hogy *tényleg* hálás lettem, és lelkesen válaszoltam, hogy „nagyon is szívesen”. Heteken át telefonálgattam, hogy beszélt-e a nagybátyával, de mindig kitérően válaszolt, és végül fel kellett adnom. A mai napig meg vagyok róla győződve, hogy a nagybátyja még csak nem is *álmodott* arról, hogy egy takarítót fogadjon fel. És amúgy még abban is kezdtem kételkedni, hogy egyáltalán *van* nagybátyja.

Afelől viszont semmi kétségem, hogy biztos benne, hogy máris segített rajtam. Úgy hiszi, hogy azzal, hogy munkával ámitott, „optimistábbá” tett és „aktivizált”. Ha jól ismerem, teljesen meg van hatódva a saját jószágától, és régi közös ismerőseinknek arról henceg, hogy „helyrerázott”, és főleg neki köszönhető, hogy „motivált” vagyok. És nem akarja belátni, hogy egyáltalán nem vagyok az. Túlságosan el van foglalva glóriája fényesítésével, és természetesen nincsen tisztában azzal, hogy csak *főlényeskedik*.

Bebizonyítja, hogy ő van felül, és én vagyok lent. Megerősítette magát a hitben, hogy nincs mitől aggódnia, a dolgozó felsőosztály tagja, fix munkával az irodában, azokkal az édes, édes kollégákkal. Olyan

jól esett neki a szemembe hazudnia, és ezt az ördögért sem vallaná be magának. Sose volt könnyebb az embernek kiegyeznie a munkájával, bármily esztelenség is, hiszen mégiscsak jobb dolga van, mint azoknak, akiknek nem engedik, hogy bármit is csináljanak.

De aztán mégsem olyan magabiztosak ezek a dolgozó emberek, mint amennyire ők azt hiszik. Néhány napja elhagytam apró, undorító lakásomat egy *kis* élményért. Alig pár saroknyit mentem az utcánkban, mikor észrevettem, hogy ma van a nagy játéknap. A nyeremény és a nagy szociális felemelkedés esélyének napja!

A bódék mellett ember nagyságú plakátok, majdnem *kiáltozták*, hogy a Viking Lottón ma háromszor annyit lehet nyerni, és a fődíj akár a 22 milliót is meghaladhatja. Még az Ekstra Bladet hirdetőplakátjain is ott virított, és ők persze szokás szerint túloztak: „Rekord nyeremény: ezen a héten közel 30 millió!”. A Bordrups Allén több mint 40 méteres sor állt, szinte kizárólag felnőtt, ápolt férfiakból, akik korábban eljöttek gyönyörűséges munkájukból, csak hogy játszhassanak. Álltak szépen sorban, mind a „nagy nyereményben” reménykedve; türelmesen, jól nevelten és arról álmodoztak, hogy hogyan fog épp az *ő* életük megváltozni a fődíjtól.

Gyönyörűség volt látni, hogy még *ők* is egyért vagy másért elégedetlenek a sorsukkal, és örömmel néztem, hogy dobták ki keservesen megtakarított pénzüket egy olyan átverésre, melyen egy öt éves kisgyerek is átlát. Főleg az tetszett, hogy nyilvánvalóan nem voltak teljesen elégedettek az életükkel, a jövedelmükkel. Többet és mást akarnak – még ha mindig azt hajtogatják is, hogy *övék* a boldogság, enyém meg a boldogtalanság.

A sor mellé léptem, nagy szemekkel bámultam és hangosan kinevettem őket. És mikor tovább álltam, egy ici-pici kis diadalézés tört fel bennem, mert egyértelmű volt, hogy velem együtt ők is nyakig vannak a szarban.

De a diadalézés nem tartott túl sokáig, legfeljebb öt percig. Aztán elkezdtem mérgeledni. Minden porcikámat előntötte a mérég, amiért ilyen szarul megy nekem. A sok idióta megengedheti, hogy bolondot csináljon magából, de nekem még a legkisebb apróság is azonnal fáj. Aztán engem is előntött a nyerési vágy, és a Strøgetbe siettem, a Szent-

lélek templom előtti padokon backgammonozókhoz. Itt a játék ideje, gondoltam, és két parti alatt elvesztettem a nálam lévő száz koronát. Még buszjegyre sem maradt.

A hazagyaloglás szörnyű volt, és kimondhatatlanul bosszantott, hogy a pénzemet holmi kis páriáknál és bűnözőpalántáknál hagytam. Megbántam, hogy egyáltalán eljöttem hazulról, bár igaz, hogy eléggé lehangoló, rút, mocskos és visszataszító. Mégis maradnom kellett volna ott, ahol voltam.

De hát nem így történt, és utolsó százasomat is elvesztettem. Azt gondoltam, az ördögbe is, most már akár ki is vehetem a maradék 210 koronámat, és mikor azt is elköltöttem, már semmim sem lesz, és csak a véletlenül múlik majd, hogy élek-e vagy halok. Végül is éltem már meg rosszabb hónapokat is, hisz csak 11 nap van a következő átutalásig. Rossz, de nem annyira rossz, mint amikor csak spagettin és ketchupon, sült burgonyán éltem, vagy a Hvidovre fogyókúra porán, melytől mindig hányingerem volt és szédültem. Ha visszaváltom az üres sörösuvegeket, lesz pénzem még három-négy adag spagettire, Danablu-re és felettébb zsíros szalonnára meg tejföldre. Korábban már úgyis vettem két kiló cukrot és néhány csomag hosszú lejáratú toastkenyeret, meg a konyhaszekrényben is kell lennie egy olcsó eperlekvárnak és két csomag lengyel keksznek. Úgyhogy nem fogok kifejezetten éhezni.

Bementem hát a Bikubenbe kivenni az utolsó kis maradék pénzemet, és amíg szépen, türelmesen vártam a felfestett vonal mögött, újra feltört bennem a méreg, és úgy éreztem, tényleg az vagyok, aminek mindenki más tart. Egy pária. A többiek tekintete fürkész, osztályoznak, mérlegelnek, és kis skatulyákba sorolnak. A magamfaját pedig csak egyetlen dolog jellemzi, hogy rejtőzik-e esetleg valami emberféle is a szálnalmas homlokzat mögött.

Már a bankban közhírré tétetik, hányadán is állunk. *Ha* lenne munkám, nem állnék most itt, mert nem érnék rá, csak csütörtökön, amikor hosszabb a nyitva tartás. De az meg teljesen fölösleges lenne, mert ha volna munkám, adnának csekkfüzetet meg bankkártyát, megengednék a keretüllépést, hitelkeretet ajándékoznának, és mindent megtennének, hogy meg legyenek velük elégedve, ne menjek át más bankhoz.

De ezek egyikét sem szabták a magamfajtákra, ezért már azon látni rossz soromat, hogy egy *bankfiókhöz* kell folyamodnom a pénzemért, nem pedig csekkfűzethez vagy bankkártyához.

Helyzetem még nyilvánvalóbbá vált, mikor kiléptem a bankból a szar 210 koronával, mert nem tudtam magamat nem az ő szemükkel látni, és nyomorúságom minden egyes tettemből leolvasható. Arról, ahogyan végigszlattyogok az utcán, a frizurámról, amit egy vén nyanya vágott 50 koronáért, és a ruházatomról. Olcsó Nike és Levis utánzatok, meg használtruhák. Még csak karórám sincs. Ha pedig végre be is szerelnék egyet, lerína róla, hogy SZEGÉNY vagyok. Hisz természetesen csak egy igazán olcsóra futná, olyanra, amit kinevetnének. Vagy egy másolatra, de azt is azonnal észrevennék, és akkor aztán pláne jót mulatnának.

De ez még csak a kezdet. Már az a tény, hogy ennyire aggódok csóró kinézetem miatt, tisztán jelzi mennyire szorult helyzetben vagyok. Ha ugyanis rendben mennének a dolgaim, lehetnék olyan kövér és viszsztatizáló, amennyire csak bírnék, és mehetnék a létező legrondább ruhákban, cseppet sem zavarna. Mert az az én választásom lenne. De most, hogy *nem* az én választásom, egészen más a helyzet. Kénytelen vagyok a legolcsóbb ócska ruhákban járni, hisz szegény vagyok, és épp ezért vagyok „lapos” vagy „ronda” és stílustalan. De ha jól mennének a dolgok, azt mondanák az idegenek, hogy „józan” vagyok, talán „kissé takarékos”, vagy akár „meggondolatlan”. De tudnák, hogy nem a pénz miatt. És hát akkor rendben.

Fordítva elképzelnék, hogy talán egyszer egy csöpp kis pénzt nyerek, vagy talán egy nagy karácsonyi ajándékot kapok anyámtól, és kivételesen lenne elég pénzem, hogy rövid ideig egy kissé, csak *kissé* rendesen öltözködjem. Nem menne. Csak még keményebben ítélnének el. „Felfújtt hólyag”, „kontár”, „hamis”, mondanák, hiszen tudják, hogy nincsen pénzem így mászkálni. Ezért tessék csak nejlonban, gabardinban és poliészterben járni. Csakhogy az sem jó – láthatóan bármit is teszek, megvetendőnek és undorítóknak tartják.

Ne tegyek tehát az égadta világon semmit! Így megelégedtem azzal, hogy továbbmentem a Fredriksundsvejen, forrongtam, és visszaálmodtam magam a punkba, abba az időbe, amikor volt valami jó abban, hogy

mindannyiunknak olyan kevés pénze volt, mint most nekem. Tény, hogy mindannyian rondán öltözködtünk, de legalább csoportot alkotunk, és tetteink mögött volt valami elképzelés. Nem egyszerűen szegények meg kirekesztettek voltunk, hanem punkok. Nagyvárosi indiánok és alternatívák. Közismert, milyen óriási erőfeszítésbe került, hogy megszerezzük ezeket a hosszú, fekete télikabátokat, konténerekből vagy az Űdvhadseregtől. Néhány évig megvolt a saját egyedi esztétikánk. Ez egészen más helyzet volt, mint most, amikor öltözésem csak a társadalmi lecsúszás világgá kürtölése. Valamilyen értelemben egészen elegánsak voltunk – de aztán ugyebár jöttek a kereskedők, és a Deres, a Magasin és az Illum elkezdte a divattervezett felöltőkből és bőrkabátokból álló „új stílust” árusítani, úgyhogy a Hellerup és Gentofte köpönyegforgatói egy ideig úgy tehettek, mint akik egy olyan valóság részei, mely sosem volt az övék.

Pár évig elegánsak lehettünk, aztán jöttek a kufárok, ellopták az egészet, és olyan kommerszé és népszerűvé tették, hogy mindenki pontosan úgy szaladgált körbe és úgy viselkedett, mint mi. És többé már nem ismertünk egymásra.

Mert a zenénket is elvették, és lemezeket adtak ki mindenféle kommersz bandákkal, melyek pont úgy szóltak, mint a punkok, csak épp egyáltalán nem voltak azok. És azokat a tisztességes, spontán és teljesen vad koncertjeinket teljesen tönkretették a Holtéból, Rungestedből és Hellerupból ideözönlők. Beférköztek közénk, és mikor már a mieinként is álcázhatták magukat, teljesen lehetetlenné vált kiszűrni őket, és lenyomni a szokásos „zártkörű buli”-t. Egyszerűen már nem ismertük fel őket, és így, mint mindenki más, ők is csak tíz koronát fizettek a koncertjeinkért, pedig nekik hússzor többre is futotta volna.

Élősködhettek rajtunk a fukar gazdag szarháziak, és miután pár évig ezt üzték, vége lett a mozgalmunknak, épeszű már nem nevezhette magát nagyvárosi indiánnak. Adták-vették a nemes szegénységről szóló ideá-lunkat.

És ez még nem minden! A rendőrség is közbelépett. Épp azokban az években költöttek újabb és újabb adómilliókat és vetettek be irtatlan erőket annak a néhány koppenhágai BZ kollektívának a szétverésére. Beindították az óriási gépezetet, és nagy sajtófigyelem közepette min-

dent szétzúztak, ami csak volt. Az adófizetők milliókkal szegényedtek, a Sorte Hest és az Allotria kitakarítva, nekünk meg már nem volt hova mennünk. A Fremskrittaspártiet ujjongott, mert lehetetlenné vált akár csak egy kicsit is tisztességesen szegénynek lenni, minden páriának egyedül, magányosan kellett élnie, és nem tehattünk mást, mint befogtuk a pofánkat.

Vége a koncerteknek, a gyűléseknek, a közös konyháknak és a du-máknak. Elhallgattattak. Pofa be. Az ember ne mulasson, ha nincs munkája! Akkor se mulasson, ha *van*! Be kell fogni. Hiszen a dolgozó felsőosztály sosem mulat. Épp ellenkezőleg. Spórol a háztartáson, és lottózik.

Tehát hazafelé tartottam, és a helyi NETTO-nál úgy gondoltam, akár most is elkölthetem utolsó vasamat. Bementem a felettébb ronda raktárépületbe, ahol minden piszkos, az árut még ki sem pakolták a dobozokból, és szemétben úszott az egész padló. Tele izzadt, vén idiótákkal és visítózó gyerekekkel, az egész olyan visszataszító volt, hogy majdnem megjött tőle a jókedvem. De csak majdnem. Vettem tizenkét Sølvsbjørnt, egy kis zsírszalonnát, néhány doboz borsót, egy világos vörös húskolbászt, egy kisadag hosszú lejáratú német kávétejszint, és egy kis csomag olcsó cikóriakávét. Aztán siettem a sorba, hogy mihamarább kijuthassak, és pont odaértem egy büzlő bunkó elé. Akit ez feldühített, és hangosan szidta a feleségét, amiért mindig „olyan gyengeelméjű”. A sor eszméletlenül lassan haladt, és folyton az járt az eszemben, hogy „fogd már be; mekkora *bűz* van idebent”.

Mikor végre én következtem, megláttam a legrondább pénztárosnőt, akihez valaha is szerencsém volt. Kicsi, kövér, apró malacszemekkel. Mikor közelebb értem, észrevettem, hogy valami sárga kis lepényféle-
ségek voltak a szeme alatt.

- Thomas! – kiáltott oda, mikor arra járt egy lusta naplopó – nem vennéd át a kasszát?

Thomas megállt egy pillanatra, és bambán odabámult.

- A szemem – mondta a nő – alig látom az árukat...

De Thomas csak odébbállt, még válaszolni sem volt hajlandó, így a pénztárosnő kénytelen volt továbbra is itt ülni a mocsokban, valami ízével teli szemekkel. És még ideje sem maradt egy kicsit bánkódni

Thomas miatt, mert a mögöttem álló tuskó ráförmedt, hogy „a pokolba is, nem tudna végre nekilátni”. Így gyorsan kiszolgált, hogy mihamarább a tuskóra kerülhessen a sor. Fizettem, és elhúztam a csikot. Majdnem elhánytam magam, és úgy éreztem, legfőképpen az ő hibájuk, hogy az életem ilyen lett, amilyen.

Harminc kiló túlsúlyomat továbbvonszoltam az utcán, be a lépcsőházba, abba a nyomorházba, ahol lakom, be a harmadik emeleti piszkos lakásomba. De fura mód, amint hazaértem, elszállt a depresszióm, megkönnyebbültem, és majdnem kissé örültem is, hogy a külvilági expedícióknak mára vége, és egy kis nyugalom lehet. Vége mára az olyan élményeknek, melyek majdnem az ájulásig felbosszantanak.

De alig telt el öt perc, s két régi szlogen jutott eszembe. Majdnem elrontották a kedvem. „Nincs egy szál esélyed sem – használd ki”.

„Eredetiekként születünk, másolatokként halunk meg”. De nem tudok semmiféle esélyt sem kihasználni, és már másolatává váltam.

Aztán nemsokára leállítják az átutalásaimat, és rákényszerítenek, hogy elfogadjam a „munkaképzési” ajánlatukat, amit régen egyszerűen „munkaajánlatnak” hívtak, és amely mindig kötelező, ma még rosszabbul fizetik, mint annak idején, és, ha lehet, még hülyébb. Ass árkokot – ad ám tapasztalatot! És éppen ezért pénzt meg nem. És mikor árkokat ástál, és elloptunk 52 hetet az életedből, jövünk, és a szemedbe hazudjuk, hogy „jó útra” térítettünk. Te meg ott állsz és sírsz, mert minden olyan értelmetlen – mi meg csak szélesen vigyorgunk, hazudunk még egy keveset, és folytatjuk az életed megkeserítését.

Nem csak a pénzügyi helyzetem meg a sok hazugság húzta ki a lábam alól a talajt. Egyszer csak *éreztem* a testem, és fáj. Fáj a mellkasom, kapkodtam a levegő után, és majdnem elájultam. Le kellett feküdnöm a másik szobában a matraca, szédülni kezdtem, és olyan volt, mintha fojtogatnának. A gyomrom szúr, a torkom ég, és olyan fáradt voltam, hogy egy hétig tudtam volna aludni.

Alig aludtam el, mikor megszólalt a csengő. És amikor nem nyitottam ki azonnal az ajtót, a hülyéje elkezdett rajta dörömbölni. Kitémolyogtam, kinyitottam, és szembe találtam magamat a *régiek* legmarkásabbjával.

- Az ördögbe is, de rég nem láttunk téged! – mondta barátságosan,

és megrázta a kezem. Aztán kicsit hátrább lépett, és végigmért.

- Iszol is?

Vigyorgva nézett duzzadt testemre, majd kiment a konyhába, biztosan azt hitte, hogy éppen főzök. Mikor észrevette, hogy nem, figyelme a zacskó olcsó sörömrre terelődött.

- Megdobsz egy sörrel? – kérdezte, és becipelte a zacskót a nappali-ba, ahol azonnal le is ült, és feltette a lábát az asztalra. Nagyon sokat változott legutóbbi találkozásunk óta, semmi sem maradt vissza a 80-as fazonból és mindabból, ami jó volt. A ruhája új, megfelelő márkájú, ő maga szolárium-barna, testépített, és szélesen mosolygott rám, miközben kinyitotta az első sörömet. Majdnem, hogy Ügynökké lett. Rágyújtott egy cigire, és bőkezűen felém lökött egy félig üres Look Light dobozt, majd elkezdett informálni arról, hogy mi történt vele ma a munkahelyén, és hogy Maj-Britt – mert hogy ugye emlékszem Maj-Brittre –, mit szólok hozzá, az Istenért, terhes lett.

Mint ha abszolút nem vette volna észre, hogy van más is rajta kívül a szobában, és mikor végzett Maj-Brittrel, az új barátnőjéről kezdett mesélni. Mert hogy egész múlt héten mérges volt órá, de most újra jóban vannak, és bár csak tudnám, milyen klassz az a lány a hatalmas, új Valdby-i lakásában.

- Meg is *érheti* dolgozni – fölényeskedett, majd nekilátott a jelenlegi lakáspiacról beszélni, az úri lakásról, melyet Fredriksbergen terveztek venni, mikor sikerül majd annyit összeszórolniuk, hogy készpénzben fizessenek, és még a záloglevelet is kiváltsák. Fantasztikusan megy neki, barátnőjének meg még jobban. Tudnám mennyire...

Mikor végre szünet következett, magam is próbáltam megszólalni. Igyekeztem leírni, milyen rosszul megy minden, és megkérdeztem, nem tudja-e, hogy esetleg hogyan úszhatnám meg, hogy a leghülyebb kényszermunkában kössek ki, amikor lejár a támogatásom. De szemmel láthatólag nem érdekelte a dolog. Ujjaival az asztalon dobolt, és vágyakozva nézett ki az ablakon. Miután nem hagytam csak úgy abba, unalmában az üvegről kezdte a címkét lefejtetni, majd talált egy kupakot, és az asztallapot karcolgatta vele.

- Van valami különös okod arra, hogy tönkre tedd az asztalomat? – kiáltottam rá, de csak vigyorgott, fogott egy új üveget, és az öngyújtómmal nyitotta ki.

- Egészségemre – mondta vígan, és kiitta félig. Majd ismét elvigyodott, talán mert észrevette, mennyire idegesít.

Mikor látta, hogy nem veszek részt a mulatságban, megkérdezte:

- Besavanyodtál?

Aztán felállt, és eltűnt az előszobában.

Egy kis, négyszögletes csomaggal tért vissza.

- Ez a tiéd – mondta, és ünnepélyesen átadta az ajándékot. Valami karácsonyi papírba volt becsomagolva. A várakozástól tányérnyira kerekedett a szeme.

- *Ajándék* –erősítette meg, s míg letéptem a papírt, hogy hozzáférjek a dobozhoz, kiitta a maradék sört, majd megkezdett még egyet. Pedig nem kerülhette el a figyelmét, hogy az volt az utolsóm, és hogy teljesen le voltam égve. De láttam, hogy ez nem indította meg, hiszen épp ajándékot hozott.

Kibontottam a csomagot, és valami masinafélét találtam benne.

Egy pirítóssütőt. Egy régi pirítóssütőt. Fekete zománcozott, a külseje tessék-lássék tisztítva. Az alja még enyhén sárga az odaszáradt, régi konyhazsirtól.

- Csak egy kis semmiség – tette gyorsan hozzá szabadkozva, miközben még egy cigit nyújtott felém – és tudod mit?

Megráztam a fejem.

- A tavaszi nagytakarítás közben találtam rá, ugyebár, és úgy gondoltam, hogy ez épp neked való...

Nem válaszoltam, ettől egy röpke pillanatra majdnem csalódott lett, de aztán sietve hozzátette:

- Úgy gondoltam, egy régi pirítóssütő is jobb, mint a semmi. Mert neked ugye nincs?

Válaszolni sem volt időm, mert megtette helyettem:

- Nincs, persze, hogy nincs. De hát akkor tessék, megkaphatod ezt.

A helyzet annyira egyértelműen arra volt kihegyezve, hogy köszönetet mondjak, hogy halál komolyan mondtam „nagyon köszönöm” ezt az öreg, zsiros konyhagépet, mely biztos a legutolsó, ami hiányzott.

- Nincs mit – válaszolta szerényen, és aztán folytatta meséjét saját magáról, munkájáról és nyugdíjbiztosításáról. Mikor kértem, hogy fogja be, csak témát váltott, új sztoriba kezdett, ezúttal Peter nevű nagybáty-

járól, és annak Sydhavneni import-export cégéről.

Az az ember igazán ért a borokhoz – mondta, majd megjósolta, hogy alig pár év, és Dél-Afrika kiszorítja majd Franciaországot a dán borpiacról. És ha mindez nem lett volna elég idegesítő, azzal folytatta, hogy ha egyszer találkozónék Peter nevű nagybátyjával, akkor *egészen biztosan* tudna nekem kedvezményt szerezni minden borra, amit csak akarnék.

- A pokolba is, leeshetett volna már, hogy nincs pénzem *semmire* – mondtam, de minden eredmény nélkül. Csak mosolygott. És mikor megpróbáltam megmagyarázni, hogy mennyire kezdtem aggódni minden miatt, ami körülöttem történik, elkezdte piszkálni a pirítóssütőt. Beszámoltam az iménti rohamról – az ujjával cirógatni kezdte a vén zsíros masinát, majd talált egy kupakot, és beledobta a résbe. Mesélésem közben gépiesen bólogatott. Olyan volt, mintha már ezerszer hallotta volna a sztorimat, és megérintené, aztán lenyomta a pirítóssütő kallantyúját.

Mozdulatlanul ült, és azt hittem, most már figyelni fog. De mikor megkérdeztem tőle, mit tenne a helyemben, ütközésig nyomta a kallantyút, és kioldotta a rugósszerkezetet. A kupak egy kis kattanással kilőtt, és eltalálta a plafont. Christoffer hangos, véget nem érő mániákus nevetésben tört ki.

- Hát – mondta, és megtörölte a nevetéstől könnyes szemét – jó kis *limlomokat* tudtak ám annak idején készíteni... - Nem válaszoltam, így csak imbecillis módon folytatta:

- Nézd... - és fel-le nyomogatta a kallantyút. Sokszor. Minden alkalommal ugyanolyan jól szórakozott – és *magam* sem kételkedtem abban, hogy sikerült teljesen uralma alá vonnia a helyzetet, engem meg valami olyasmivé redukálnia, amivel cseppet sem szükséges foglalkozni.

- Nos – mondta végre –, most már talán itt az ideje, hogy menjek...

Kiment az előszobába, felvette az új kabátját. Egy zöld bőrkabátot a Magasinból vagy az Illumból. Biztosan többre került, mint amennyit én egy hónapra kapok. Megveregette az arcomat, majd azt mondta:

- Valakinek fel kell kelnie reggelenként és lendületben tartania a gépezetet!

És ismét tartott egy kis elegáns hatásszünetet, hogy legyen időm felfogni, mit is mondott. Majd demonstratív, önelégült nevetésben tört ki, pedig egy cseppet sem volt mulatságos. Mert talán ironikusan értette, talán hasonlított az iróniára, és talán más körülmények közt vicces is lett volna. De most nem volt az. Ugyanis halál komolyan mondta. És láttam, hogy mennyire élvezte, hogy a földbe tiporhatott, és egész lénye azt sugározta, hogy meg volt győződve az igazáról.

Miután elment, elraktam az üres üvegeket, kiürítettem a hamutartót, és megnéztem, hány cigit hagyott hátra. Hármat. Majd fogtam a zsíros, öreg pirítóssütőt, és bevágtam a konyhaszekrény legmélyére. Ismét a rosszullét kerülgetett, és megint gonosz asszociációk keringtek bennem. Újra és újra azt gondoltam magamban: egy nap meghalsz. Meghalsz egy nap. Egy nap mindez megfoszt az étlettől, és meghalsz.

Végig arról volt szó, hogy csak ez az egy életem van, és végtelenül rosszul használom ki, és talán épp minden a végéhez közeleg.

Magam elé képzeltem, hogy tíz hónap múlva nem bírom tovább, és hirtelen bevisznek a kórházba. Fekszem, köhögök, a testemben mindenütt olyan szörnyű a fájdalom, mint ma délután, hányingerem van, és folyton kidobom a taccsot. Pár nap múltán bejön egy nagyokos doki, rám néz, és a tekintete elárulja, hogy csak egy páriának tart, egy félresikerült életnek. És egyértelmű, hogy arra gondol, a Kórháznak *spórolnia* kell.

Elképzeltem hideg, számító szemét, és annak minden jelét, hogy az Orvos már eldöntötte, hogy *Ő* nem ajánlhat átültetést. Hiszen teljesen egyértelmű, hogy a betegség oka az én életvitelemben keresendő, így a megfontolásokba bele kell venni, hogy aktív befolyással bírtam az egészsre. És hát semmilyen filozófiai logikával nem lehetett amellet érvelni, hogy a Kórháznak kezelnie kelljen egy önhibájából szenvedő pácienset, ha az az ára, hogy kezelés nélkül marad valaki más, aki nem önhibájából van itt.

Aztán, mint a régi időkben, felmerült a gondolat, hogy reagálnom kell, hogy tennem kellene *valamit, mielőtt már túl késő*. Csak döglött halak úsznak az árral. Valami élményre van szükségem, teendőre, mozgásra, míg képes vagyok rá. Holnap már lehet, hogy késő. *Most* kell történnie valaminek.

De hát oly keveset tehettem, itt és most. Nem mehettem a városba, hiszen legfeljebb 12 koronám, ha maradt. És a fülkéből sem hívhattam fel senkit, mert ha egyáltalán maradt még barátom, mind úgy viselkedne, mint Christoffer.

Az egyetlen, ami eszembe jutott, hogy kereshetnék pár kazettát, és hallgathatnám az *akkori* zenét. És *szívhatnék* egyet. Leginkább elszívhatnék egyet, és elmenekülhetnék.

Mindent átkutattam – és vicces, de tényleg *volt* egy kevés hasis valahol. Volt egy kis golyó, melyet talán egy vendég felejtett itt valamikor nagyon régen, vagy talán én loptam annak idején, mikor a lenti részekkel iszogattam. Tényleg találtam egy kis, fekete golyót egy cigarettásdobozban, a komód mélyén. Lehetett vagy fél gramm. Megörültem, és emlékek bukkantak fel, a régi időkből, mikor a sztereo előtt szívtunk, és *éreztem* a zenét, és ha eléggé be voltam löve, külön kihallottam az egyes hangszereket, csak a basszust, vagy a dobokat, vagy a gitárt. És emlékeztem a fantázia és a gondolatröpte mindig jelentkező kislülesére, arra, hogy mennyire boldog voltam, és milyen ködös terveket szövögettem. Mindenre, amit *akartam*.

Meggyújtottam egy gyertyát, és addig melegítettem a kis fekete golyót, míg egészen puha és nedves nem lett, majd szétmorzszoltam, és az apró darabkák az ezüstpapírra potyogtak. A hamutartóból szedett dohánnal kevertem össze, és a keveréket beletömtem egy vén pipába, mellyel egykor az apám tisztelt meg, mert úgy vélte, a pipázás nem annyira ártalmas a tüdőnek. Bekapcsoltam a rádiót, meggyújtottam a pipát, és elszívtam az egészet.

És nem történt semmi. Semmi az égvilágon. Nem dobódtam fel, nem kezdtem el vihogni. Nem jött se fantáziálás, se gondolatröpte, se remény. Egyszerűen nem történt semmi. Ittam egy Sølvsbjørnt, de pontosan olyan volt az íze, mint lenni szokott. Ettem egy lekváros toastkenyeret, de annak is ugyanolyan mű íze volt, mint mindig. Egyszerűen nem történt semmi.

Egész nap vártam. Besötétedett körülöttem, egymást váltották a műsorok a rádióban, de se vicces, se felemelő nem történt. Csak ültem, és bámultam. Még csak nem is untattott igazán. A halálfélelmem valamivel alább hagyott, való igaz, de nem tűnt el. Csak egy tompa, érzé-

ketlen előérzetbe ment át, hogy tulajdonképpen édes mindegy, élek-e vagy halok. Úgyhogy nem volt miért aggódni.

Mikor beesteledett, és már eleget vártam valamiféle hatásra, felvettem valami felsőruhát, és lementem az utcára. A sötétség ellenére láttam, hogy megjött a tavasz, és körülöttem minden zöld lett. Miközben a park felé tartottam, virág- és fűillatot éreztem. Nem, mintha öröm töltött volna el, vagy elfelejtettem volna, hogy milyen rossz a helyzetem. De mégis vihogni kezdtem, mert hirtelen azt gondoltam:

- A mindenit, de sok homok van a Szaharában!

Kunszenti-Kovács Dávid fordítása

Jan Sonnergaard 1963-ban született Koppenhágában. Irodalomtudományból és filozófiából szerzett magister fokozatot. Első önálló kötetét 1997-ben jelent meg *Radiator* címmel. A fneti novella ebből való. *Sex* című színdarabját 1999-ben mutatta be az Aalborgi Színház.)